

УДК 338.2:504.4.062.2 (477)

Сазонец І.Л., д.е.н., професор

Покуль О.В.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ЗАПРОВАДЖЕННІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

В статті приділяється увага необхідності підвищення розумного і екологічно безпечного використання водних ресурсів України, а також запропонований сучасний підхід підприємств у напрямку раціоналізації використання водних ресурсів, оснований на вдосконаленні виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності.

Ключові слова: механізм інфраструктурного забезпечення, раціональне використання водних ресурсів, фінансування інвестиційних проєктів, амортизаційний фонд, рентні платежі.

Сазонец И.Л., Покуль О.В.

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ В ВНЕДРЕНИИ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ

В статье уделяется внимания необходимости повышения разумного и экологически безопасного использования водных ресурсов Украины, а также предложен современный подход предприятий в направлении рационализации использования водных ресурсов, основанный на усовершенствовании производственной, инвестиционной и финансовой деятельности.

Ключевые слова: механизм инфраструктурного обеспечения, рациональное использование водных ресурсов, финансирование инвестиционных проектов, амортизационный фонд, рентные платежи.

Sazonets I., Pokul O.

THE MODERN APPROACH OF ENTERPRISES OF UKRAINE IN ESTABLISHMENT OF RATIONAL USING OF WATER RESOURCES

The attention to necessity increasing of rational and environmentally safe using of water resources in Ukraine is paid. Also the modern approach of enterprises in direction to rationalizing using of water resources was suggested. The modern approach is based on improvement of production, investment and financial activities.

Keywords: mechanism of infrastructure providing, rational using of water resources, financing of investment projects, fund of depreciation, rent payments.

Постановка проблеми у її загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. За умов сучасного економічного розвитку України практично кожна галузь національного господарства залежить від рівня забезпеченості та якості водних ресурсів, що відповідно, формує потужне, а в деяких випадках і небезпечне, навантаження на водне середовище.

З метою збереження цілісності довкілля, забезпечення сталого розвитку суспільства та відповідності новому політичному курсу, орієнтованому на рівень західних економічно розвинутих країн світу, постає головна, стратегічно важлива для нашої держави, задача розумного та екологічного безпечного використання водних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Виконанню поставленої мети, особливо в галузі спеціального водокористування, була присвячена велика кількість наукових робіт, в яких дослідження охоплюють шляхи раціоналізації водокористування як на самих господарюючих суб'єктах так і сприянні цьому зі сторони держави. Зокрема, даній тематиці приділили увагу А. В. Яцик, М. А. Хвесик, Л. В. Левковська, О. В. Яроцька, В. А. Голян, В. А. Сташук, Т. П. Галушкіна, О. А. Василенко, І. О. Драган та інші відомі вчені. Але, незважаючи на ґрунтовні, масштабні наукові напрацювання, рівень використання водних ресурсів залишається на невисокому рівні. Причина полягає в неефективній державній підтримці господарюючих суб'єктів та напруженому фінансовому стані останніх, що обмежує можливості підвищувати ефективність господарювання. Таким чином, необхідно шукати оптимальний, за умов сучасних реалій, спосіб забезпечення раціонального використання водних ресурсів на підприємствах України.

Цілі статті. Основною метою даної роботи є запропонування оптимального сучасного способу запровадження раціонального використання водних ресурсів підприємствами України на основі розроблення їх внутрішнього механізму інфраструктурного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Для того, щоб на підприємстві здійснювалось раціональне використання водних ресурсів, необхідно створити механізм інфраструктурного забезпечення, який би різносторонньо сприяв якнайшвидшому переведенню господарюючого суб'єкта на принципи сталого водокористування. Сутність даного механізму полягає в погодженні двох стратегічних напрямків – вдосконалення виробничої діяльності підприємства та її економічного забезпечення.

Враховуючи, що специфіка виробничої діяльності підприємств водогосподарського комплексу неоднакова, немає можливості в даній роботі освітити способи запровадження раціонального використання водних ресурсів за кожним видом діяльності. Тому, увага буде приділена лише трьом секторам національної економіки, які найбільше залежать від використання води, а саме: промисловість, сільське та комунальне господарство.

Особливості раціонального використання водних ресурсів в промисловості ґрунтуються на застосуванні безводних чи маловодних технологій, системи з багаторазовим раціональним використанням води. При цьому створюють ефективні системи локального очищення стічних вод, внутрішньо технологічні системи оборотного водопостачання та використовують для поповнення безповоротних втрат очищені стічні води [1, с.23-24].

Раціональне використання водних ресурсів у зрошувальному землеробстві ґрунтується на застосуванні водозберігаючих режимів зрошення, удосконаленні конструкцій зрошувальних систем і технологій поливів (застосування маловодо- і низькоенергозатратних та екологічно безпечних способів зрошення, розроблення й випуск необхідного технологічного обладнання для їх широкого запровадження на практиці), розробленні та застосуванні комплексу агротехнічних заходів, що забезпечують раціональне використання води; застосування комплексу організаційно-господарських заходів [2, с. 81].

Досягнення раціонального використання водних ресурсів у житлово-комунальному господарстві можливе за рахунок реконструкції та модернізації систем водопостачання і каналізації [3, с. 17-18], а також на недопущення марнотратного використання води, усунення несправностей санітарно-технічного устаткування в житлових та інших соціальних будівлях, а також неекономічного використанні водних

ресурсів в продуктових магазинах під час підготовки товару за допомогою його неодноразового очищення [4, с. 85].

Таким чином, вдосконалення виробничої діяльності підприємств на основі вище перелічених заходів сприятиме більш ефективному використанню водних ресурсів і зменшенню зайвих витрат, та для цього потрібні значні інвестиційні вкладення.

Переваги від активізації інвестиційної діяльності підприємств очевидні, і як відмічають вчені, від ефективності інвестиційної політики сьогодні залежать стан виробництва, технічний рівень основних фондів підприємств, національної економіки, можливості її структурної перебудови, розв'язання соціальних і екологічних проблем [5, с. 5].

Джерела фінансування інвестиційних проектів прийнято класифікувати на зовнішні (бюджетні кошти, кредитні ресурси, іноземні інвестиції та ін.) та внутрішні (прибуток та амортизаційні відрахування). Як правило, ефективна фінансова політика підприємства має функціонувати в обох напрямках одночасно, обираючи в кожній ситуації економічно вигідніший. Однак, в умовах економічної нестабільності в країні та несформованості належним чином ринкового середовища господарювання, залучення зовнішніх джерел фінансування інвестиційних проектів корпоративного сектору є доволі проблематичним і найближчим часом зовнішня фінансова підтримка навряд чи стане домінуючою. Для підтвердження цієї думки наведемо статистичні матеріали фінансування капітальних інвестицій за джерелами у період з 2010 по 2013 роки (табл.1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

Джерела інвестицій	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Капітальні інвестиції, млн.грн (у фактичних цінах)	189061	259932	293692	267728
<i>в тому числі за рахунок:</i>				
Державного бюджету	10952	18395	17141	6498
Місцевих бюджетів	6368	8801	9149	7219
Власних коштів підприємств та організацій	114964	152279	175424	170676
Кредитів банків та інших позик	23336	42324	50105	40878
Іноземних інвесторів	4068	7196	5041	4881
Частка коштів державного бюджету в капітальних інвестиціях, %	5,79	7,08	5,84	2,43
Частка коштів місцевих бюджетів в капітальних інвестиціях, %	3,37	3,39	3,12	2,70
Частка власних коштів підприємств та організацій в капітальних інвестиціях, %	60,81	58,58	59,73	63,75
Частка кредитів банків та інших позик в капітальних інвестиціях, %	12,34	16,28	17,06	15,27
Частка коштів іноземних інвесторів в капітальних інвестиціях, %	2,15	2,77	1,72	1,82

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [6, с. 184], розрахунки авторів.

Як видно з таблиці, більше половини витрат на капітальне інвестування в країні здійснюється за рахунок власних коштів підприємств і організацій. Крім того,

спостерігається тенденція до зменшення капітальних інвестицій за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, кредитних ресурсів та коштів іноземних інвесторів.

Інвестиційна активність, основана на власному фінансовому забезпеченні, можлива лише за умови позитивних результатів господарювання. Тому немає потреби у доведенні однозначної участі прибутку у самофінансуванні господарюючого суб'єкта. Особлива увага сьогодні приділена амортизаційній політиці підприємств, яка за переконаннями вчених, недостатньо ефективна [7, с. 230-231, 8, с. 157]. Амортизаційні відрахування являють собою потенційне джерело відновлення та модернізації основних фондів, та відведена самостійність підприємств у розпорядженні цими коштами сприяє їх нецільовому використанню, що відображається на зниженні капітального інвестування.

Згідно з рекомендаціями вчених, для відновлення інвестиційного характеру амортизаційного фонду необхідно провести реформу амортизаційної політики, яка полягає у жорсткому регулюванні накопичення амортизаційних відрахувань та їх цільового використання. Щодо формування амортизаційної політики на підприємстві, запропоновано визначити її мету і скласти фінансовий план діяльності підприємства на плановий період, а також провести переоцінку, ідентифікацію основних засобів і обрати спосіб нарахування зносу в плановому періоді, виходячи з фінансових показників підприємства [8, с. 192-194].

Таким чином, врегулювання стабільного накопичення амортизаційних платежів дасть можливість підприємствам забезпечити фінансову основу для майбутніх інвестицій, що особливо важливо для підприємств водогосподарського комплексу України.

Одночасно із врегулюванням стабільного накопичення амортизаційних відрахувань, вважаємо доречним запровадження на підприємствах формування рентного фонду за користування водними ресурсами, як ще одного джерела самофінансування.

Загальноприйнятим є переконання того, що держава має право на одержання частини рентного доходу підприємства, отриманого внаслідок використання водних ресурсів. Сьогодні чинним законодавством України передбачено сплату рентних платежів за спеціальне використання водних ресурсів, але відкритим залишається питання формування та розподілу рентного доходу за більш ефективне використання водних ресурсів, а саме диференційної водної ренти другого роду.

Сутність диференційної ренти другого роду полягає в отриманні підприємством надприбутку внаслідок більш ефективного використання природних ресурсів за рахунок застосування сучасних технологій [9, с. 10] і відповідно до висновків вчених вона має функціонувати в системі платежів [10, с. 59].

Погоджуючись із останнім положенням, вважаємо доцільним накопичувати рентні платежі другого роду на рахунках підприємства, а не перераховувати їх до бюджету, з подальшим використанням виключно на оновлення та модернізацію систем водозабезпечення та підтримання розвитку водної галузі. Така позиція, на нашу думку, є вигідною як для держави, так і для самого господарюючого суб'єкта: зменшується фінансове навантаження на бюджет країни, прискорюється процес технологічного оновлення та модернізації, зростає імовірність цілеспрямованого використання коштів, більш того, зростає зацікавленість водокористувачів добросовісно підходити до розрахунку цих платежів, так як величина сформованого фонду забезпечуватиме їхні ж потреби в інвестиційному забезпеченні.

Отже, налагодження ефективного механізму внутрішнього фінансового забезпечення майбутніх інвестицій за рахунок стабільного накопичення амортизаційних і рентних відрахувань сприятиме відновленню основних фондів

підприємств та наближенню їх господарської діяльності до основ раціонального використання водних ресурсів.

Висновки. Підприємства водогосподарського комплексу України, бажаючи перейти на раціональне водокористування, повинні одночасно працювати за трьома напрямками – виробничому, інвестиційному та фінансовому, які між собою тісно пов'язані і утворюють певний механізм інфраструктурного забезпечення раціонального використання водних ресурсів. Налагодження даного механізму сприятиме зменшенню негативного навантаження на водне середовище та підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств.

Розуміючи, що ефект від реалізації інвестиційних проектів відбувається не одразу, погоджуємось, що підприємства будуть вимушені якийсь проміжок часу відчувати фінансову напругу, однак відкладати заходи із поліпшення водокористування в Україні є помилковим і небезпечним. З метою зменшення фінансової напруги у період реалізації інвестиційних проектів, пов'язаних із вдосконаленням водокористування, і всезагального зацікавлення у раціоналізації використання водних ресурсів, пропонується запровадження активної державної участі у підтриманні прогресивно настроєних водокористувачів [11]. Отже, подальші дослідження доцільно розпочати із вдосконалення державної політики щодо стимулювання підприємств раціонально підходити до використання природних благ.

Список використаних джерел

1. Айрапетян Т. С. Водне господарство промислових підприємств: [навч. посібник] / Т. С. Айрапетян. – Х. : ХНАМТ, 2010. – 280 с.
2. Хвесик М. А. Комплексний аналіз розвитку водних меліорацій в Україні / М. А. Хвесик, Н. М. Радкевич. – К. : РВПС України НАН України, 2003. – 128 с.
3. Гіпп Т. Р. Технічний стан систем централізованого водопостачання та водовідведення / Т. Р. Гіпп // Вода і водоочисні технології. – 2009. – №3(33) березень. – С. 11–18.
4. Драган І. О. Державне управління розвитком житлово-комунального господарства України: модернізація та ресурсозбереження: [монографія] / І. О. Драган. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – 237 с.
5. Інвестування національної економіки: [монографія] / [Федоренко В. Г., Денисенко М. П., Кириченко О. А. та ін.]; за ред. В. Г. Федоренка, М. П. Денисенка. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 296 с.
6. Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант»», 2014.
7. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки: [монографія] / С. В. Захарін – К. : КНУТД, 2011. – 344 с.
8. Фінансові аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств : [монографія / за ред. д.е.н., професор М. Д. Білик]. – К. : ТОВ «ПанТот», 2012. – 277 с.
9. Формування рентних відносин у водному господарстві України: [монографія / за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика]. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 328 с.
10. Левковська Л. В. Рента як економічна основа раціонального використання водоресурсного потенціалу / Л. В. Левковська, К. І. Рижова // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2013. – С. 56–61.
11. Сазонець І. Л. Вдосконалення інституційного середовища водогосподарської діяльності підприємств України [Електронний ресурс] / І. Л. Сазонець, О. В. Покуль // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3488>